

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ordinis || Praemon-||stratensis || Chronicon

Le Mire, Aubert

Coloniae Agrippinae, 1613

Vita Venerabilis Haytonis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64313)

VITA VENERABILIS

HAYTONIS

REGIS ARMENIAE, PO-

STEA ORDINIS PRAEMONSTRA-

TENSIS CANONICI, EX DIVERSIS

autoribus collecta, praecipue autem ex libro

eiusdem consanguinei HAYTONIS quoque

nominati, qui Tartarorum hi-

storiam conscri-

psit.

CAPVT I.

O tempore, quo Clemens quartus supremum Ecclesiae regimen administra-
bat, & S. Ludouicus in Gallia, Mango Cham in Tartaria regnabant, ve-
nerabilis HAYTO quoque Armenis imperabat, Dei in primis & orthodoxae re-
ligionis eximius amator, acerrimusque hostium Ecclesiae impugnator. Quo vi-
uente accidit, vt Mango Cham Tartarorum Imperator vniuersam sibi Syriam
subiugaret, multasque alias regiones vs-
que ad ipsam Turciam. Quod cum Rex

Q 2

Armeniae

Armeniæ intelligeret, considerata virium suarum imbecillitate, se nimirum tanto hosti resistere non posse, futuris prudenter prospicere volebat, & mox omni postposita mora cogitare cœpit, quomodo sibi regnoque suo salubriter consuleret.

Talia cogitanti hoc sibi potissimum faciendum putabat, vt ad Imperatorem Tartarorum personaliter se conferret, & cum eo pacis fœdera certis conditionibus interpositis iniret, quod & factum est. Nā cū itineri se accingeret, maxima munera secum adferre volebat, quibus Tartarum tantō facilius ad suam sententiam inclinaret. Sed neque hæc ipsa sola causa alatorum donorum, & personalis visitationis fuerat: alia multō religiosior sublatabat: Nempè vt eum vnà cum omnibus sibi subiectis ad veri Dei cultum & fidei Catholicæ amplexum adducere posset. Quæ omnia gratia Dei cooperante, ex voto euenere. Verūm hæc Hayto consanguineus ipsius, libr. citat. cap. 23. ex quibus hæc transsumpsimus, fusius prosequitur.

QUOMODO REX HAYTO
AD TARTARORVM IMPE-
ratorem peruenerit, quomodo ab
illo exceptus & quas conditio-
nes illi proposue-
rit.

CAPVT II.

ANno salutis humane millesimo, du- ANNO
centesimo, quinquagesimo tertio, 1253.
Hayto Rex Armeniæ, audiens Tartaros
sibi ferè omnia regna vsque ad Turciam
subiecisse; consilium cum quibusdam
prudenteris saniorisque consilii homi-
nibus capit, vt solus ad Tartarorum re-
gem proficiscatur, quo ea ratione liberior
accessus cum illo paciscendi, pateret. Ve-
rùm antequam iter arriperet, ad eum fra-
trem suum Dominum Sinibaldum regni
Armeniæ Conestabulum, præmisit, quò
aduentum suum citò futurum Imperato-
ri denunciaret, eique facilem ad negotia
sua tractanda viam sterneret. Minimè ita-
que voluntatem Domini sui exequi di-
stulit, sed quantocius cum maximis donis,
electoque populo præcessit, resque de
mandatas, quarum causa ablegabatur.

optime, & cū laude expediuit, nisi quod quatuor annos antequam in Armeniam remearet, insumpsit. Reuersus igitur ad Regem suum, quęcunq; viderat effeceratque coram exposuit. Interiecto paruo postmodum temporis interuallo, Rex Hayto è regno suo tacitè progreditur: subuerebatur enim, ne in terra Turquię, siue Turcię, per quam iter habendum erat, cognitus proderetur. Annuit fortuna diuina prouidentia ita disponente, vt Soldan Turquię in bello à quodam Tartarorum Duce, in quem Rex Hayto incidit, familiaremque notitiam cum eo contraxit, vinceretur. Intell exit ergo præfatus dux, illum ad Dominum suum, nempè Tartarorum Imperatorem instituisse: quā lautissimè eum excepit, comitatuque suo tutum deduci vsque in Cumaniam per Portam ferri demandauit. Repperit ergo postmodum plures eiusdem Capitaneos, quorum quilibet regem ex vna regione in aliam, donec ad ciuitatem Almalech dictam pertingeret, in qua Imperator & Dominus Tartarorum residebat, comitatus est.

Tūc primū Imperatoris Mango Chā animus ingenti perfundebatur gaudio, ea propter, quod ex quo Conchius Cham

per

per montes Belgiam exercitum duxerat, ab eo tempore nullus tantæ autoritatis existimationisq̃ue, quantæ Rex Hayto fuerat, ad aliquem Tartarorum regem, tanto honore se recepisset. Quare honorificè exceptus & susceptus ab eo est. Delegit ergo quosdam ex præcipuis suis aulicis qui illi continuò adessent, eumq̃ue quam possent optimè & colerent, & obseruarent & tractarent, multisq̃ue in super beneficijs ab eodem affectus fuit. Comemorabatur autem Rex Hayto aliquo temporis spatio, exiguo tamen, apud eum, petens ab Imperatore, vt in negotiorum executionem, quorum causa hoc iter suscepisset, diligentiore & celeriore cura ad finem deducendum incumberet, seseq̃ rebus confectis absolueret, vt eo celerius ad suos limites, possit remeare. Ad hæc Imperator placidum responsum obtulit, se lubenti animo ipsius petitioni facturum satis, indicans etiam se, quod vltro dominium ingredi voluerit, perenni memoria repositurum. Contra Rex septem, condiciones proposuit.

SEPTEM CONDITIONES
 QVAS REX HAYTO TAR-
 tarorum Imperatori
 proposuit.

CAPVT III.

PRima cōditio seu petitio regis Haytonis talis erat: vt Imperator cum vniuerso suo populo Christianam religionem amplecteretur, renunciando omnibus sectis, & ad baptismum conuolando.

2. Vt pax & amicitia inter Christianos & Tartaros in perpetuum sanciretur, stabilireturque

3. Vt in omnib. sui regni terminis, quæ Tartari sibi vel iam subegere vel subacturi sunt, Ecclesiæ Christianorum eorumque clerici, cum omnibus alijs spiritualibus, ab omni exactiōe & subiectiōe exempti essent.

4. Vt terram sanctam, Dominicumve sepulchrum è possessione Saracenorum eriperet, Christianorumque potestati traderet.

5. Vt Calipham Baldacum, qui caput & magister sectæ Mahumeticæ est, penitus euerteret.

6. Po-

6. Postulauit singulare priuilegium sibi dari, vt si quando, siue à remotioribus seu Armeniæ propioribus Tartaris, subsidium quæreret, sine omni contradictione & longiori dilatione, sese obedientiæ Sacramento obsecundaturos obstringerent.

7. Vt omnia iura ad Armeniam pertinentia, quæ siue ea Saraceni obtinuere, & postmodum in Tartarorum venere potestatem, ad Armeniæ Imperium reuertèrètur. Præter hoc etiam, si quid Rex proprijs viribus è Saracenorum manibus suis adijceret terminis, illud suo iuri pacificè postmodum cederet.

CVIUSMODI RESPON-
SIONEM TARTARORVM
Imperator conditionibus à
Rege oblatis de-
derit.

CAPVT IV.

HAs itaque petitiones Regis Haytonis vbi Mango Cham cognouerat, præcipuos suorum à consilijs conuocari iussit, illisque præsentibus ad Regis Ar-

menia postulata sic respondit. Quando quidem Rex Armeniae est tam remotis partibus non coactus, sed voluntarie nostrae domini fines adiit, decet Imperatoriam Maiestatem, in omnibus petitioni suae locum dare. Quare tibi Regi Armeniae, nos tuas petitiones, Deo adiuuante, adimplere recipimus. Et in primis quod ad me attinet, nos, qui ad summam Tartarorum potestatem euecti sumus, sacro baptismatis fonte ablui desideramus, eaque fidem, quam per vniuersum hodie Christiani orbem profitentur, amplectamur. insuper & eam omnibus nostrae ditioni subiectis, sicut & nos per sufficientem eiusdem institutionem, tenere, obseruare, & profiteri mandabimus. Quod deinde petis, vt perpetua inter Christianos & Tartaros concordia cum pace stabili constituat, nos facturos tibi recipimus; ea tamen conditione, vt tu in primis eiusmodi pacem & concordiam fouere, sicuti nos, nobis polliceare. Nil etiam magis in votis habemus, quam vt eedes Christianorum, diuino cultui mancipatae, vna cum Clericatu, in quibuscunque bellorum tumultibus sibi concessis priuilegijs immunes fruantur, & hoc in omnibus nostrae imperij terminis.

Ad Terram sanctam quod attinet, placeret, si possibile foret, in eam pro honore Saluatoris nostri Iesu Christi proficisci: sed quoniam alijs inuoluimur impedimentis, id totum fratri nostro Haolono quanta poterit diligentia perficere remque ad exitum felicem perducere, commendabimus, qui dubio procul, Hierosolymas, cum tota terra sancta, è manib. infidelium rapiet Christiano populo vendicatur. Quod de Calypha Baldacunesi propositum fuerat, Capitaneo Bayboni, qui regno Turquiae praest, cum omnib. qui circumiacentes regiones incolunt, iniungem, ut oes dicto fratris nostri sint audientes. Quare volumus, ut Calypha velut hostis capitalis & inimicissimus Ecclesiae Dei, penitus è medio tollatur. Priuilegia, quae super hoc praecipue desideras, ut videlicet Tartari Christianis in auxilio ferendo sint obligati, ratum haberi volumus, idque pro placito vestro statuatur, quod nos libenter confirmabimus. Tandem rogatum fuerat, ut regiones illas, quae vobis superiorib. temporib. per Saracenos & eis vicissim per Tartaros ablatae fuerunt, restitueremus, libenter annuimus. Quare id vnicè cupimus, ut tibi cunctae regiones sine cunctatione per fratrem nostrum Haolonum recuperentur.

Demum

Demum placet nobis omnes munitiones, quas in plano sitas nobis subiecimus ex singulari gratia donare, vt regni tui tuitioni deseruiant.

**QVOMODO MANGO
CHAM TARTARORVM**
Imperator baptismum suscepit, vtque simul Rex Hayto cum fratre suo Haolono ab Imperatore veniam abeundi consecuti sint.

CAPVT V.

ITaque cum Mango Cham petitionem Regis Armeniae explere vellet, eam mox priuilegijs, quae ei collata sunt, confirmauit. Ille vero nulla interposita mora sacramento baptismatis initiari voluit quod etiam factum est. Mox etenim a quodam Episcopo, regni Armeniae Cancellario, vnda regenerationis cum vniuersa aula sua ablutus est. Neque solus Imperator Tartarorum, sed & complures alij vtriusque sexus homines tam procerum quam equitum famuli baptizati sunt, ex quibus plures, vt vna cum Haolono Imperatoris fratre ad terram sanctam expu-
gnan-

gnandam proficiscerentur, delecti sunt. Itaque Haolonus & Rex Armeniæ tam diu iter simul fecere, donec ad ingentem fluium nomine Physon peruenirent. Haolonus quidem suo cum milite, cuius ingens erat numerus, per diuersas profectus prouincias, & priusquam sex menses effluerent, vniuersam Persiam peragrando, sibi subiecit. Et hoc sine omni labore & molestia; etenim tunc temporis rege suo destituta fuit: Et sic Haolonus omnes regiones vsque ad Assasij terminos in potestatem redegit, Sunt autem Assasij, populi simpliciter, sine omni Deo & religione, in tantum, vt solummodò ad placitum superiorum viuant. Princeps autem eorū sex Montium dominum sese vocitat. Qui si quem subditorum mortem subire iubet, è vestigio vel sibi ipsimet manus violentas afferunt, vel alterius voluntati, vt neci dentur, assensum præbent. Habuerūt Assasij castrum quoddam, TYGADO dictum, adeò præmunitum, vt nulla abs parte expugnationem metuerent. Præcepit ergo Haolonus cuidam ex Capitaneis suis, vt acceptis decem millibus Tartarorum, eis, qui in Persia cùm subigeretur, relictæ erant ad dictam munitioem militem duceret, & nullatenus donec eam

Assasij.

expu-

expugnaret, ab ea discederet. Itaq; imperata Tartari facientes, ad dictum locum perrexerunt; quem obsidione cingentes, continuis viginti & septem annis bruma pariter & æstate oppugnabant. Tandem Assasij nõ quod penuria ciborum, sed vestium laborabant sese dedidere. Dum hæc agerentur, quando nempe Haolonus in regno Persarum paci & Reip. instauranda studeret, & in expugnandis munitioibus Assasiorum operam daret, Rex Armeniæ ab eo veniã discedendi, vt ad suos remearet, à quibus iam diu absuerat, petijt. facile facultatem abeundi in primis tamen multis affectus donis, impetrauit, & penes hoc Bayloni, qui in Turquia habitabat, vt Regem Haytonem ad sui regni limites tutò deduceret, in mandatis dedit. Quod Baylo summa diligetia curauit, & ita post dimidij anni spatium, Rex Hayto, intra proprios sui imperij limites, saluus & incolumis, quod gratia diuina factum est, cum gaudio sese recepit.

QUOMODO HAOLONVS
CALYPHAM SARACENO-
rum prophetam euerterit, & con-
iunx Haoloni quæ
fuerit.

CAPVT VI.

Quoniam antea Calyphe Saracenorū
Prophetæ, mentio facta est, æquum
censeo, vt paucis, quomodo diem obierit
suum, aperiam; quod ita prosequar. Dedi-
tione facta acceptaque munitione, Tyga-
do, Calypham, qui ibi vinculis detentus
fuerat, vna cum suo thesauro ad se Haolo-
nus adducere imperat. Qui postquam ad-
ductus fuerat, Haolonus eum ita affatur:
Affirmasne omnem hunc thesaurum,
ad te pertinere? Pertinere respondit Ca-
lyphas. Iterum dixit ei Haolonus. Quare
habens tantum thesaurum, militem, qui
te tueri, finesque tuos à Tartarorum in-
cursu arcere potuisset, non cōscripsisti?
Rebar, inquit, mihi potius super futuras,
quàm defuturas militum copias. Rursus
eum Haolonus alloquebatur, dicens.
Quandoquidem habitus es omnium secta-
rum Mahumeticarū tantus magister, & ab

omni.

omnibus magnis honoratus præmijs, non alia ferculorum genera tibi, quàm thesaurus tuus pretiosus, quem vnicè dilexisti, summaque diligentia adseruasti, in cibum præponetur. His dictis, extemplò Calypham custodiæ in quodam cubiculo tradi mandauit, eique vniones & aurum, vt vtriusque quantum liberet frueretur, proposuit. Inhibuit etiam, vt neque cibi neque potus quippiam ei administraretur. Quod factum est. Itaque horribili mortis genere, è medio sublatus est; post eum verò non amplius aliquis Calyphas Baldacus reperiatur.

His omnibus confectis, acceptoque Baldaco, Haolonus in omnibus regionibus à se subiectis, Capitaneos & gubernatores suo pro arbitratu constituit, mandans vnicuique, vt Christianos benignè & comiter vbique locorum tractarent, omnesque munitiones insuper eorum fidei concredidit. Quod autem Haolonus post susceptum baptisma, tam fortiter à Christianorum partibus staret, non erat hæc solum ratio, quod primùm Christianus effectus fuerat, sed multò magis, quod à coniugis suæ DEVCOSCARON dictæ, monitis ad hoc faciendum, impulsus fuerat, quæ è stemmate trium regum, quos stella

cum

cum donis Bethlehem duxit, vt Christum recens natum adorarent, originem traxerat. Fuit sanè hæc admodum pia, verèque Christiana mulier: nam sine intermissione licentiam petijt, vt Turcærum fana destruere, ac demoliri posset, vtque penitus è memoriâ hominum Mahumeti nomen tolleretur. Sed neque hæc fuit vna ex vltimis causis assiduitatis Haoloni; nempe, quod Haolonus penes se multo tempore Haytonem, Regem Armeniæ affinem suû habuerit, qui eum non minus, quam Deucoscaron coniunx omnem pietatem docuerat, in fide confirmârat, & vt in Turcas bellum moueret, intitârat.

QVOMODO REX ARMENIAE, SOCER IMPERATORIS Tartarorum factus sit.

CAPVT VII.

Thomas Bozius lib. 5. cap. 1. de signis Ecclesiæ Dei de Tartaris ita habet: Tartari sunt in confinibus Polonici regni, & plurimas superioribus sæculis prouincias, in suam potestatem redegerunt in Asia, domitis Mædis, Persis, Parthis, &

R

alijs

ANNO
1298.

alijs finitimis nationibus, è patrijs sedibus egressi. Horum nonnulli Reges, cum plurimis suorum, nomen Christo varijs temporibus dederunt. Inter alios CASSANVS quem vocant alio nomine MANGO: hic cum ducentis millibus equitum an. 1298. Syriam cœpit. Ioanne Villanezo illorum temporum scriptore, & Haytone Armeno testibus. Is Christo se adiunxit huiusmodi occasione. Imperabat hic Tartaris vniuersis, nam rex eorum supremus fuerat: cùmque audisset Armeniæ Regi esse filiam pulcherrimam, petijt illam sibi in vxorem dari. Haud potuit pater potentissimi omnium Regis postulata negare. Adducta ad illum puella, breui concepit, ac peperit filium, cui facies erat adedò deformis, vt omninò monstrum videretur. Habito suorum consilio, Rex iudicauit non ex se, sed ex adulterio prolem natam, ideoque matrem cum sobole flammis adiudicauit: Inops consilij & innocens vxor, ad Deum confugit, spaciumque sibi dari rogauit, quo cōfessione sacra, & communionem Eucharistiæ se communiret, editumque fœtum baptismo ablueret. Annuit Princeps, ipsoque præsentem & populo vniuerso, sacris aquis est immersus puer; Et ecce mirum dictu, protinus illius effi-

effigies immutata, cunctisque cernentibus ac demirantibus apparuit omnium venustissimus partus. Ea re obstupefactus Cassanus cum populo ferè vniuerso, nomen Christo dedit.

Idem Thomas Bozius lib. 1. cap. 16. ferè iisdem verbis hac de re scribit, & rursus libro secundo capite secundo vbi & Haytonem nominat, & eius hanc fuisse filiam asserit. Fuit itaque Rex Armeniæ, socer Tartarorum Imperatoris, & affinis Haoloni fratris eiusdem. De huius filia Gilbertus Genebrardus ita scriptum reliquit. Mirabili modo Mango Cham Tartarorum Imperator, vnâ cum fratre Haolono & vniuersa sua progenie per filiam, ad veram religionem Regis Armeniæ perductus est. Postea verò Haolonus cum numerofo milite contra Cathonem Melochmesem, ad expugnandas Hierosolymas, terram sanctam ingressus, in cuius vexillo crucis Christi imago gerebatur.

QVOMODO SOLDAN
 AEGYPTIVS, REGEM AR-
 meniaë in bello vicerit & vnum è
 filijs ceperit, alterum verò
 neci dederit.

CAPVT VIII.

FAuebat fortuna Bendeclar Soldano
 Aegypti, vt successu temporis vni-
 uersam Armeniam spoliaret ac diriperet.
 Id verò tali modo euenit. Quodam tem-
 pore Rex Hayto cum suis in Tartariam
 processit: rescuens hoc Soldan Armeniam
 inuadere in animum induxit. Quare mox
 Capitaneum suo loco ingenti cum exer-
 citu ablegauit. Intellexere autem Regis
 Armeniaë filij, Saracenos appproximare,
 cunctum è vestigio populum virilis sexus
 ex omnibus regni finibus, vt tali hosti vi-
 riliter se opponerent, conuocauerunt. Sed
 vt varij sunt bellorum euentus, tandem
 Armeniorum acies fractæ deuictæque fu-
 re; filiorumque Regis alter captus, alter in
 bello interemptus. Tunc primùm Turcæ
 per Armeniam hinc inde excurrerant,
 depopulabantur agros, magnas prædas,
 cum ingenti Armeniaë nocumento secum
 abdu-

abducebant, omnesque ciuitates in plano
fitas funditus diripiebant. Ex illo tempo-
re succreuerè vires hostium; contra verò
Regis Armeniæ decreuerè. Porrò Rex
Hayto eò omnes suos dirigebat conatus,
quomodo infideles extirpari penitus, vel
saltem deuinci possent. Verùm hoc cùm
intellexisset, mirum in modum tristaba-
tur, assiduè cogitans, qua ratione iniuriã
in Saracenos vlcisceretur. Multoties igitur
Abagam, qui filius Haoloni fuit, a-
liosque Tartaros, vt ad extirpandam se-
ctam Mahumeti, Christianisque in subsi-
dium properarent, adhortabatur. Sed A-
bagamus ob quotidiana dissidia, quæ cum
suis conterminis habebat, sese semper ex-
cusauit. Cognoscens ergo Hayto, se nul-
lum habiturum auxilium à Tartaris, le-
gatos ad Soldanum Aegypti petitem pa-
cem mittit; quod ideo factum est, vt filiũ
suum è carcere liberaret. Dedit petitioni
suæ locum Soldan, ea tamen conditione,
vt & ipse suũ amicum dictum Sengolassea-
ra, qui à Tartaris in vinculis tenebatur, li-
berum dimitteret, mitionesque & op-
pidum Halape, quæ suo iuri tempore
Haoloni cessere, restitueret, & ira quoque
velle se filium suum liberum pronun-
ciare. Factum est igitur vt Soldan fi-

lium Regis dimitteret, qui vicissim illius loco amicum prædictum libertate donavit. Adhæc tradidit & munitionem Temperac dictam, aliasque duas, ut Soldan voluerat, sustulit. Tali itaque modo filius Regis Armeniæ è carcere exemptus est. His omnibus ita gestis Rex Hayto, qui 45. annis regnum gubernauerat, & Christianis plurima beneficia præstiterat, Regnum filio suo Domino Tyuoni, qui captus in Ægypto fuerat, resignauit: ipse verò Hayto mundo & omnibus eius vanitatibus abrenunciens, religionem ingressus est, qui postea dictus fuit Macharius. Nomen enim (vti in more Armenis positum est, quando vitam religiosam amplectuntur, nomina permutent) aliud fortitus fuit. Postea verò breui temporis interuallo Rex Hayto feliciter in Domino obdormiuit,

Anno millesimo ducentesimo septuagesimo.

QVID

QVID ALII AVCTORES
DE VENERABILI HAY-
tone sentiant.

CAPVT IX.

Gilbertus Genebrardus strictim ita
habet: Hayto, Rex Armenię, frequē
tes pugnas bellaque contra Turcas, Per-
sas, Malchum Sultanum, Calypham Ba-
bylonium, Melechdaron Sultanum AE-
gypti mouit, & 45 an. bellando insignes
victorias quinquies reportauit. Primo
quidem Pamphilos, deinde Selefcios vi-
cit, ter deniq; victoriam in Perfide, insu-
laque Cypro obtinuit: tandem Præmon-
strat. Ordinis religionem in magna insu-
la Cypro ingressus est, vocatusq; Macha-
rius. An, verò Dñi 1270. sine beato quie-
uit. Huius Regis filius nomine Tyuo, post
mortem parentis, regni suscepit habenas,
& cum ab Emericone Luzicane AEgy-
ptiorum Rege, Templariorumque magi-
stro generali Virarello auxilium speraret,
è vestigio aciem contra Turcas direxit,
castraq; metatus est.

De filia eiusdem hoc memoriæ tradi-
dit: Eiusdem Regis Haytonis filia,

*H yto Rex
Armenia
fit religiosus
Ord. Præmo
stratensis in
Cypro.*

*Babylon a-
lio nomine
Baldac.*

ANNO
1260.

Tartarorum Imperatori, cui nomen Māgo Cham erat, nupsit: per quam mirabiliter ad fidem Christianam perductus, & vna cum fratre Allono, aliàs Haolono sacro baptisinate tinctus est. Qui Haoloningentem exercitum ducens, habensque in vexillo crucis Christi imaginem, contra Saracenos mouit, sibi que Babyloniam, quæ aliàs Baldaco dicitur, ciuitatem que Edeson, antea Rages cum regno Alepunitano, & Syriæ prouincijs subiecit. Soldanum etiam, qui Melechmeeser vocabatur, regno suo, cum Antiochia anno Domini 1260. priuauit. Insuper etiam regnum Syriæ Hierosolymasque (vt nonnulli prodidère) sibi subiecit, vel (vt aliorum fert opinio) cum ob mortem fratris sui Tartarorum Regis ad successionem vocaretur. de integro ad capiendas Hierosolymas sese accinxit, in quo procinctu vitam cum morte commutauit. Ioachimus Camerarius, licet religioni Catholicæ non fuerit addictus, tamen & ipse veritatem huius historiæ, quam è libris Armenorū collegit, asserit; & de hoc venerabili Rege Haytone scriptum reliquit. Circa annum Domini 1249. quo Galliarum Rex Ludouicus cognomento sanctus, mare traiecerat, (volebat enim Syriam cum alijs quibus-

ANNO
1249.

bus-

busdam regionibus, quæ superioribus tēporib. ablata fuerāt debellare recipereq;) eodem tempore Rex fuit in Armenia Hayto. Hic ingentem Tartarorum exercitum, de quo per vniuersam Asiam iam rumor increbruerat, diligentius considerans, optimum fore ratus, si cum Mango Cham amicitiam aliquam, inire posset. Existimabat enim se tali modo ab hostibus suis, vt à Soldano, Alepuntano & à pluribus alijs tutum fore & securum. Fuit autem hic Armenius, verus religione Christianus, qui post id tempus Synibaldum quendam sui regni primarium in Schythiam seu Tartariam ad Imperatorem, qui Mango Cham dicebatur legatū præmisit, quem & ipse anno sequenti subsequutus est: suaque præsencia, non tantum vt in eius amicitiam reciperetur, effecit, verum etiam vt Christo nomen vnà cum fratre Aolono siue Haolono daret, sacrificque vndis immergeretur, adhortationibus suis & consilio assecutus est. Multa alia Regis Haytonis, eaque præclara gesta, prædictus auctor commemorat, & tandem ita cōcludit: Postquam hæc gessisset, regale diadema filij sui Tiionis capiti imposuit, cumque in regem constitutum palam proclamare iussit; ipse verò in mona-

ANNO
1275.

sterium ingressus, habitum suscipiens, Macharius est appellatus. Accidere hæc Regni sui anno 45. circa annum verò 1275. fœliciter ad Dominum migravit. Prius tamen, quam è vita decederet cunctos populos finitimis locis Christianæ religioni adscriptos, singulariter Abagami principis Tartarorum tutelæ commendavit.

QVOMODO DICTI AV-
CTORES CONCILIAN-
di sint.

CAPVT X.

EX his historijs colligimus, nonnullos auctores adserere, Regem Tartarorum Mango Cham, ob miraculum, quod in partu Regis Haytonis filiæ acciderat, Deo nomen dedisse, Christianumque effectum esse, quorû alter Thomas Bozius est, alter Gilbertus Genebrardus. Alij verò cõtra, Haytonis Regis monitis & suafu fidei Christianæ cultorem factum testantur: ex quibus haud postremus est alter Hayto, eiusdem Regis consanguineus: de quo nobis hic agendum. Ioachimus quoque Camerarius, licet in

fide

fide nobiscum non sentiat, in historia tamen tradenda conuenit.

Vt autem historiae huius veritas elucescat, sciendum est hac in parte Haytonem iam commemoratum sequi oportere, eam vel maximè ob causam, quod is ea omnia non ab alijs audiuerit, sed omnibus his ipsemet interfuerit, oculisque viderit, sicut in libro suo (quem eo tempore edidit, quo Ordinis Præmonstratensis habitum in Insula Cypro suscepit) luculentissimè cap. 46. ita scribens testatur. Ego frater Hayto omnibus interfui, (hoc .n. in libro suo de bello & baptismo Tartarorum Regis suscepto scripsit) qui iã dudum animum habitum clericalem suscipiendi concepi, sed ob multas difficultates, grauissimaque Regni Armeniæ negotia, illud sine graui amicorum cunctorum cura & offensione deponere nequii, eos eiusmodi periculis expositos relinquendo. Quare cum primum mihi prepotens Deus commoditatem concessit, vt possem regni Armeniæ fasces ponere, populumque Christianum pietate instructum post ingentes meos labores, in pace & tranquillitate constitutum relinquere, ita mox votum, quod iam ante longo tempore

Deo

Deo votum erat, reddere cupiebam. Itaque à Rege Domino meo, alijsq; amicis meis, in eo campo in quo Deus contra hostes Christianis victoriam largiri dignatus est veniam accepi, moxque accinctus itineri, in Cyprum appuli, vbi in monasterio habitu Præmonstratensis Ordinis sum amictus: ea propter vt vni summoque Deo in seruitiis diuinis, qui antea mundi luxui deditus fueram, strenuè militarem. Facta sunt hæc anno 1085.

ANNO
1085.

Vides ergo liquido constare, cui assensum præbere debeas, & penes hoc etiam intelligere potes, eum certiora & magis ex fundamento, qui se interfuisse asserit, quàm is, qui ea solummodo auditu perceperit, scribere potuisse. Quin etiam ipsemet Thomas Bozius licet vno in loco aliter sentiat, tamen lib. 4. c. 2. ita habet. Tartari sunt Ethnici, ex quibus complures Christiani facti tunc, cum eorum Rex, persuadente Rege Armeniæ, Christo nomen dedit, magnumque Christianis in bellis auxilium ferebat. Quod autem nonnulli (vt ipse Thomas Bozius) per filiã Regis Haytonis, Tartarorum Regem effectum Christianum dixerunt, eatenus intelligendum est, quatenus illa videlicet penes Regem fuerat adiumento tunc, cum partus ipsius

de.

deformis, per baptismum venustissimus effectus est. Ut ut est, suffecerit nobis, si ita Venerab. Haytonis vitam ob oculos ponamus, ut singuli magnitudinem diuinæ benedictionis & gratiæ ei concessam admirando cognoscant: quæ mirum in modum in omnibus suis cœptis & operibus resplendebat, ut quiuis hac eius vita cognita perspiciet. Finem itaque historiæ facimus, rogantes Deum præpotentem, ut ille per merita huius quibus eum in hac vita clarum reddidit, ordinem hunc sanctum, cui se ille deuouerat, illustrare, & nos, qui sub eadem ordinis regula militamus, per obseruationem eiusdem ad cœlestis vitæ gaudia sublimare dignetur.

